

Hivatásom akár egy nagy kalandnak is tekinthető

Csicsay Alajos

„Szótárát lapozgatok. Van-e a szótárnál gazdagabb, élőbb, lelkesebb valami? Benne van nyelvünk összes szava. Benne van a virágok, ásványok, rovarok, háziállatok és fenevadak, a szerszámok, a közlekedési eszközök és fűszerelésük, a fegyverek és hangszerek, a mesterségek (...) neve. (...) Benne van a múltam, a jelenem és a jövőm. Benne van a halálom is. Benne van a sorsom.”
(Kosztolányi Dezső)

■ Miként az enyém ebben a múzeumban – jegyzi meg mosolyogva Novákné Mezőlaky Margaréta, a lévai Barsi Múzeum igazgatóhelyettese, aki római kori régész, egyszerűsmind történelem–művészettörténet szakos tanár is. Majd így folytatja: – Amit Kosztolányi a szótárakról ír, a múzeumok szinte egy az egyben tárgyasíjítják. Ugyanis a közhiedelemmel ellentétben a múzeum nem a kidobott kacatok lomtára, hanem, ahogy a Magyar értelmező kéziszótár meghatározza: „A művelődés (fejlődése) szempontjából értékes (mű)tárgyakat, emlékeket gyűjtő, tudományosan feldolgozó és kiállító intézmény.” Nem túlzás, ha azt mondom, nélkülözhetetlen küldetést teljesítenek.

■ Miként azok az emberek is, akik szerepet vállalnak bennük. Ám ha jól tudom, te eredetileg nem pont erre a pályára készültél.

■ Valóban. Amikor befejeztem a tanulmányaimat, lehetőségem lett volna a Cseh Tudományos Akadémián elhelyezkedni, de hazahúzott a szívem, és egyetlen vágyam az volt, hogy a komáromi Duna-menti Múzeumban dolgozhassak mint régész. Sajnos ott nem kaptam állást, annak ellenére sem, hogy a diplomamunkámat a múzeum római kori gyűjteményéből írtam, négy éven keresztül, nyaranként az izsai ásatáson dolgoztam, és szerettem volna folytatni az egykori katonai tábor maradványainak feltárását. Mivel a nyitrai régészeti intézetbe nem igazán vágytam, megpróbáltam helyet kapni a lévai Barsi Múzeumban. Nagypám bátyja, Hulják Pál természetbúvár, középiskolai tanár volt, a második világháború utáni első igazgatója az intézménynek, nem volt idegen a terep, úgyhogy, ha nem is közvetlenül, lényegében az ő nyomdokaiba léptem. 1984-től kisebb-nagyobb megszakításokkal ma is itt dolgozom.

A hetvenes években Zselízen nagy szenzációnak számított, hogy egy lány régészetre jelentkezik, még hozzá Prágába, a Károly Egyetemre. Nagy örömmre a felvételi vizsgákon megfelelttem, aztán Prágában olyan neves tanárokhoz kerültem, mint Bouzek, Neústupný, Hošek professzorok. Már akkor európai hírűek voltak, s a régészeti szakirodalomban műveiknek ma is jelentős helyük van. A cseh nyelvet gyorsan megtanultam, az államvizsgákon meg is dicsérték a szép kiejtésemért (ugyanis nem ragadt rám a prágai éneklő akcentus), s a diplomamunkámat is – amit cseh nyelven írtam – pozitívan értékelték. A prágai Ady Endre Diákklubban (AED) pedig minden héten találkoztam a földijeimmel, ahol mindenki tudta, milyen fontos a nemzeti (nemzetiségi) kultúránk és a nyelvünk megtartása.

■ Tehát a prágai magyar diákoknak már jól megalapozott nemzeti tudatuk volt. Te ezt ki(k)nek köszönheted?

■ Elsősorban a zselízi diákeveimnek. Rengeteg szép emléket őrzök az alapiskolai és a gimnáziumi tanulmányaim idejéből. A tanáraink közül sajnos már szinte senki sincs köztünk, már

csak emlékeinkben élnek: Tóth Attila, Baka András, Dulai Ferenc, de sorolhatnám tovább az alapiskolás éveim meghatározó egyéniségeit. A gimiben osztályfőnököm Urbán György volt, a történelemtanárom Sípos Béla és az igazgatónk Gerő János, akikre mély tisztelettel és hálával emlékszem vissza.

■ Ők ösztönözték arra, hogy érettségi után a régészetet válaszd?

■ Nem egészen, ám hogy volt közük hozzá, tagadhatatlan, de talán több ráhatás ért a család részéről.

Szüleim házasságkötésük után, 1953-ban Zselíre költöztek, és itt éltek le harmóniában az egész életüket. Nagyon szép gyermekkorom volt. Apukám fogtechnikusként dolgozott, édesanyám tanítónő volt. Úgynevezett szendvics-gyerek voltam (közép-ső a három közül), bátyám Gábor, ma is Zselízen él, gépészmérnök, húgom, Sarolta Párkányban tanár. Apai nagymamám is Zselízen lakott, sok időt töltöttem nála, s varrás közben rengeteg érdekes történetet mesélt a zselízi, Schubert-park közepén álló kastélyról és a grófnőről, aki az Esterházy család rokonságához tartozott. Ezek később fontosak voltak a pályaválasztásnál is. Tehát a történelmet már a tanári ráhatást megelőzően megszerettem. Lévai nagyszüleimnél nyaranta a „nagyváros” zaját élvezhettem. Ópapával végigbarangoltam a város híres helyeit. A sétákat persze teletűzdelte érdekesebbnél érdekesebb történetekkel. Nem csoda, hogy a régészet és a történelem már ekkor fontos szerepet játszott az életemben. Szerettem Zselízt, Lévat, s amikor befejeztem a prágai tanulmányaimat, visszatértem ide, s ma sem vágyom más tájakra, más országba.

Amikor idekerültem, épp abban az évben indult meg a vár ásatása, amely hat hónapig tartott, és sikerült feltárni

az északi bástya nagy részét, a belső vár palotatermét, és a várudvarban is nyitottunk néhány kutatóárkot. A járás területén végzett ásásokon is részt vettem, úgymond társfeltáróként, mert e munkálatokat a Szlovák Tudományos Akadémia régészeti intézete szervezte, illetve finanszírozta. A legszebb leletanyag 2005-ben egy üzlet építése során előkerült kelta temető – egyedi a maga nemében. A város területén is volt néhány leletmentő akciónk: kőkori, középkori és a magyar honfoglalás korából való anyaggal. Ma már nem veszek részt ásásokon, kizárólag történelemmel, főleg helytörténettel foglalkozom.

■ Milyen munkáid jelentek meg eddig nyomtatásban?

■ A harminc év alatt rengeteg cikkem, tanulmányom, szakmunkám jelent meg. Hogy őszinte legyek, sohasem készítettem róluk bibliográfiát, lehet, hogy ideje lenne már. Számos monográfia társszerzője vagyok, a múzeum tanulmányköteteiben mindig van valami új tanulmányom. Elkészült Léváról az útikalauzum kézírata is, remélem, hamarosan megjelenik.

■ Nem szóltunk még a Barsi Múzeum szerepéről, a benne felhalmozódott régészeti anyagról.

■ A múzeum 1927-ben alakult meg, a mai állandó tárlatunkat azonban 2001-ben kezdtük el építeni, s mára már teljesen kész. Honismereti jellegű, s a régészeten kívül van történelmi része – vártörténelem, céhek története, társadalmi élet a 19. és 20. században, néprajzi rész, patika-múzeum és az 1968-as események tárlata. A kínálat rendkívül sokszínű. A lévai múzeum a Nyitrai Önkormányzaton belül közvetlenül együttműködik a nyitrai, újvári, komáromi, tapolcsányi múzeumokkal, de természetesen nincs határ, szinte az összes hasonló típusú múzeummal jó a kapcsolat, és egy-egy szeminárium, konferencia, kiállítás kapcsán új barátság születik. Múzeumunk a Múzeumok Szlovákiai Szövetségének is tagja. A füleki például idén mutatkozik be először a gyűjteményével Léván.

Múzeumunkban három helyen láthatók az időszakos kiállítások: a Nécsey József Galériában, a Dobó kastélyban és a kapitány házában. Ezenkívül van még két kihelyezett állandó tárlatunk is: Bagonyán (Bohunice) a vízi malom és Borfőn (Brhlovce) a barlanglakások múzeuma. Az utóbbit 1994-ben Europa Nostra-díjjal tüntették ki.

■ Pedagógiai végzettségedet van-e, volt-e lehetőség a gyakorlatban is alkalmaznod a tudásodat?

■ Egy időben történelmet tanítottam a zselízi gimnáziumban és a lévai (magyar tannyelvű) Czeplédi Péter Református Gimnáziumban. Ma is sokat foglalkozom fiatalokkal, előadásokat tartok, rendhagyó történelemórákat szervezek a múzeumban és sok főiskolásnak vagyok a konzultánusa. Együttműködök szinte az összes lévai alap- és középiskolával, nagyon sok közös projektünk működik sikeresen.

■ Tudják-e az emberek, valójában mi a feladatköre egy muzeológusnak?

■ Sokszor találkozom olyanokkal, akiknek sejtelmük sincs róla. Valószínűleg összetévesztik a tudományos munkatárs szerepkörét a teremőrökével. Munkámnak a látogatók szempontjából van egy úgymond látható és egy nem attraktív része. Az első csoportba tartoznak az állandó tárlatok és az időszakos kiállítások elkészítése, amelyeket „ki kell találni”, tehát témát keresni, forgatókönyvet, szöveget írni, illusztrációs anyagot gyűjteni, tárgyakat válogatni és végül összerendezni őket. Egy-egy program megvalósításához ma már szponzorokat is kell keresni. Azok a sikeres kiállítások, amelyek vándorolnak – tehát más múzeumok is kölcsönkérnek –, sokszor még külföldiek is. Konferenciák, szemináriumok szervezése, gyűjteményünk népszerűsítése is a feladatkörömhöz tartozik. Továbbá a külföldi vendégek, politikusok, nagykövetek, sőt államfők fogadása és kalauzolása is. Szakmai segítség nyújtása nemcsak diákoknak, hanem egyéni kutatóknak, kollégáknak is. Ez rengeteg idő

és fáradság, de jó érzés, ha pozitív visszajelzést kap az ember. Egyre több község ír(at)ja a saját monográfiáját; a felkérést, hogy segítsek a történelmi, esetenként a régészeti rész megírásában, sohasem szoktam visszautasítani. A Múzeumok éjszakája és a Múzeum-hét nagyon népszerű rendezvények már évek óta. A legfontosabb munkám azonban a történelmi és régészeti gyűjtemény gondnoksága. Végül is egy múzeum elsődleges feladata a tárgyi emlékek gyűjtése, annak megóvása, feldolgozása és publikálása. Szakmai csoport, komisszió dönt arról, mely tárgyak kerülhetnek be a gyűjteménybe. Ma már általában csak ajándékozás útján kapunk tárgyakat, mivel nincs anyagi alapunk a vásárlásra. Minden tárgyat törzskönyvbe kell iktatni. Ez az adminisztrációs része a munkának, amit ma már számítógépek könnyítik meg. A depozitáriumokban levő tárgyakat, miután kikerülnek a konzervatori műhelyből, állaguk megóvása végett megfelelő körülmények között kell tárolni. A raktárakat rendszeresen kell szellőztetni, a tárgyakat ellenőrizni, nem történt-e valami bajuk, és ötvenként elvégezni a leltározást.

Gyermekeim közül egyik sem jár a nyomdokaimban, de a történelmet, a művészeteket remélem, sikerült megszerettetnem velük. Szeretném, ha a stafétabotot majd olyan megbízható fiatal kollégának adhatnám át, aki ugyanolyan megszállott hangyaszorgalommal, lázas igyekezettel – ne tűnjék túlzásnak –, szenvedéllyel folytatná e munkát, mint ahogy én végzem. A kérdés csupán az, ki vállalja majd ezt az anyagilag mélyen alábecsült hivatást... Sok diákom nem azért keresi külföldön a megélhetést, mintha itthon nem lenne elég régészeti feladat. Ha a munkánk nem elhivatottság lenne, nem mondhatnám el, hogy nekem harminc év után is végtelen sok örömet ad, s a lelkivilágomat teljesen áthatja. Nem állítom, hogy minden vágyam teljesült, vannak még álmaim, mert a hivatásom akár egy nagy kalandnak is tekinthető, de ezt már nem árulom el, legyen ez az én titkom.